

IX.

KRITIKA NÁVRHŮ SUDETONĚMECKÉ STRANY S HLEDISKA AKTUÁLNĚ POLITICKÉHO

Autoři a vykladači návrhů sudetoněmecké strany připisují svému dílu význam též s hlediska širší politiky: nejde v nich prý jen o vlastní zájem německé národní skupiny. Jde o zájem obecného mezinárodního politického vývoje, a jde také o zájem Československé republiky.

Ve článku „*Die Bedeutung des sudetendeutschen Volksschutzgesetzes für das Nationalitätenrecht*“ (Volk und Führung, 1937, červen) praví autor, Herbert *Hoffmayer*, že sice „mit diesen Gesetzen noch nicht der gesamte Lebenskreis der sudetendeutschen Volksgruppe im Staate rechtlich geordnet und gesichert erscheint“, že však „durch dieses Gesetz (Volksschutzgesetz) (in Verbindung mit den übrigen Gesetzesanträgen) die Grundlinien der rechtlichen Stellung der Volksgruppe im Staat gezogen sein sollen“. To znamená, že návrhy nemají být jen řešením pro daný konkrétní případ německé národnosti v Československu, nýbrž že mají býti typem a modelem pro úpravu národnostních poměrů ve státech smíšených vůbec. Víme dobře, jak až do nedávna v literatuře a politické praxi národnostních menšin, zejména pak zásluhou svazu „Verband der deutschen Volksgruppen“, byla za vrchol a model pro úpravu národnostních věcí vydávána estonská autonomie. Jak vratkou jeví se instituce této autonomie v porovnání s auto-

nomií podle návrhů SdP.! Ale tyto návrhy, jak vidíme, chtějí nyní zaujmouti místo autonomie estonské v úloze vzoru, jehož aplikace se bude vymáhat všude, kde německé menšiny jsou. Autonomie estonská byla liberálně demokratická, menšinová, kulturní. Autonomie podle návrhů sudetoněmeckých jest národně kolektivistická; je totální, neomezujíc se jen na věci kulturní, nýbrž zahrnujíc co nejširší obor veřejné agendy do okruhu své působnosti; a stavíc v postavení ke státní moci národy většinové s menšinovými jako celky na stejnou úroveň, vnitřně ji internacionalisuje. Je-li tomu tak, pak ovšem podání těchto návrhů má široký evropský význam. Posun od ideologie demokratické k ideologii nacionálně kolektivistické jest možno sledovati u všech německých menšin evropských. Jenomže tato ideologie až dosud zůstávala právě jen ideologií. Neměla akčního programu. Návrhy sudetoněmecké strany, jejíž vůdce je též v čele Svazu německých menšin v Evropě, jim jej tvoří. Nyní i německé menšiny v Pobaltí, v Polsku, Rumunsku, Maďarsku atd. mají vzor, který s jistými aplikacemi mohou si učinit vnitrostátním programem. A po vzoru menšin německých mohou tak učinit i menšiny jiné.

Týž autor ve své úvaze vidí v návrzích také náhradu za mezinárodní ochranu menšin, která prý ztroskotala. Ženevskou ochranu prý nebylo lze nikdy zevšeobecnit, a pokud nebyla zevšeobecněna, státy jí postižené se snažily učiniti ji nicotnou. Ale ochrana, konstruovaná podle vzoru návrhů SdP., může prý, jako obecně přijatelný vzor, sjednotit s jistými obměnami národnostní právo v celé Evropě. (Čtenáři Hoffmayerovy úvahy, jež návrhy tak hrdě a tak vysoko vynáší, nenapadá menší historická analogie, nežli upomínka na někdejší recepci magdeburského práva.)

I když jest snad toto hodnocení návrhů přehnáno; i když by k jejich praktické aplikaci nikde nedošlo, přece jen snaha

o ni jako o vzor hodný následování a napodobení jest s to vyvolati mnoho vnitrostátního i mezinárodního neklidu.

Druhá věc, na kterou Hoffmayer ve svém článku upozorňuje, jest význam návrhů pro nové pojetí státu jako kategorie ne již základní a jednotné pro organizaci veřejné moci, nýbrž kombinované stejně mocnou kategorií národnostní pospolitosti. Klasicky demokratický stát — ať už federalisovaný, ať autonomisovaný — jest unitární. Uvnitř něho jest třeba provedena a odstupňována dělba státních funkcí; těžisko státní moci jest však jediné, a k němu se státní moc navrácí v okamžicích krise: ve státě spolkovém nebo autonomisovaném jest toto těžisko v ústředí; ve spolku států jest na periferii. Ale nové pojetí, jež jest podloženo i návrhům SdP., zavádí nový druh dualismu veřejné moci ve státě. Těžisko jest dvojí: ve státě a ve „Volksgemeinschaft“. Hoffmayer o tom praví, že dnešní všeobecná politická a státoprávní tendence směřuje ke zvýšení a posílení státní autority, ke státnímu vedení. Tato tendence se nezastavila před hranicemi Československa, a nezastaví se ani před hranicemi jiných smíšených států. Vzhledem k této tendenci, stupňující státní moc ve věcech státního celku „ist es nur eine notwendige Parallelerscheinung, wenn auch die Teilheiten, die Volksgruppen, sich zu einem kollektiven Schutz ihrer Interessen zusammenschließen werden“.

Toto postižení tendence k posílení státní moci není chybné. Opravdu s ní máme co činiti, a je všeobecná. Ale způsob, jakým ji autor doporučuje vyjítí vstříc metodou návrhů sudetoněmecké strany, není s to problémem vyřešiti. Tento způsob by nutně vedl k desintegraci a destrukci státní moci vůbec a k velikým škodám pro věcné administrování řady státních agend. Tak na př. návrh na rozšířenou trestní ochranu národností*), jak

---

*) Návrh č. 894 sněm. tisku.

jsme viděli, svým ustanovením o ochraně národnostní državy vzbuzuje criticism nejen s hlediska platné ústavy a demokracie, nýbrž i se stanoviska státní jednoty a účelné správy. Vytváří mezi občany navzájem bariery, bránící přirozenému rozvoji hospodářských styků v míře větší, nežli celní čáry mezi nejochranářštějšími státy. Těžce snášíme všecka ta vnucená omezení hospodářského styku, která vyplývají z dnešního autarkismu států; nedovedeme se smířiti s myšlenkou, že by bylo trvalé a věříme, že po přejití vichřic se vrátíme opět k ideálům světového hospodářství. A chovajíce tuto naději, měli bychom si uložit dobrovolně taková omezení uvnitř státních hranic? Měli bychom si zřídit domácí národní autarkism, jehož hranice by nadto ještě nebyla vůbec územní, nýbrž šla by od osoby k osobě? Probíhala by uvnitř měst a vesnic, probíhala by uvnitř domů, uvnitř obchodů, bank, továren, burs, ba uvnitř rodin — neboť tu všude se stýkají lidé různých národností, vyměňujíce statky a služby!

Ještě více ovšem jednotu státu ohrožuje navržená organizace národnostních svazů. Viděli jsme, že při usnadnění, jaké organizace národnostních svazů poskytuje relativně nejsilnějšímu politickému směru, může tento směr snadno ovládnouti všecek život politický, hospodářský i kulturní uvnitř jednotlivých národnostních skupin. Viděli jsme, jak široká má býti kompetence těchto svazů a jejich orgánů. Minorita parlamentních zástupců mohla by snadno usměrniti veškeren život dotyčné národnosti v širokých mezích autonomie, byla-li by poměrně nejsilnější a energická. Protože by se pak v různých národnostních svazích jako nejagilnější mohla projevit politická složka různá (v jedněch na př. složka extrémně pravá, jinde levá, jinde třídně, jinde nacionálně orientovaná atd.), je patrné, že by to snadno mohlo vést k takovým zmatkům v kulturním — a do značné míry i v sociálním a hospodářském — soužití

národů ve státě, za jakých by bylo naprosto nemožné nalézat celostátní politickou výslednici. Tento rozkol projevoval by se nejenom v těch věcech, které spadají do vlastního oboru působnosti svazů. Strhával by do svého víru ve zmatek i ony oblasti, jež jsou podle návrhů z jejich působnosti vyňaty, na příkl. politiku zahraniční. Viděli jsme na příklad na bývalé monarchii Rakousko-Uherské, jak postupem dualismu — ačkoli věci zahraniční a vojenské zůstaly rezervovány ústřední říšské pravomoci — vnášel se zmatek vzbuzený antagonismem obou polovin mocnářství také do této sféry. Zahraniční politika císařství stávala se nejistou, kolísavou, nevypočitatelnou, hysterickou; neboť z oceánu záležitostí spravovaných podle zásady dualismu vyšlehla co chvíli nějaká vlna, která rušivě otřásla a která zvrátila směr korábu rakouské diplomacie. Je velmi pravděpodobné, že uskutečnění národnostní autonomie podle návrhů SdP. by stejně znejistilo a rozeklálo zahraniční politickou linii Československa, jež jest dosud z nejpevnějších a nejtrvanlivějších mezinárodně-politických koncepcí. — Bylo by to v zájmu obecné evropské mezinárodně-politické organisace? Zajisté nikoli. —

Velmi správně s hlediska věcné organisace veřejné moci polemisuje s touto navrhovanou širokou kompetencí nár. svazů kritická brožura „*Die nationale Autonomie — kritische Bemerkungen zu den nationalpolitischen Anträgen der SdP.*“) Práví, že otázky zdravotnictví vyžadují celostátní a jednotné úpravy a administrativy, neboť na př. tuberkulóza jest stejná u Němců jako u Čechů. Rovněž „řízení sociálních vztahů“ má podle návrhů patřit mezi záležitosti autonomní, a autor této kritiky staví také proti tomu námitku: má platit pro německé dělnictvo jiné sociální zákonodárství nežli pro české? A má

---

*) Vyd. Zentralstelle für das Bildungswesen der Deutschen soz.-dem. Arbeiterpartei. 1937.

snad německý dělník, přechází-li z německého podniku do českého, podléhat jinému sociálně politickému řádu? Anebo se má tento řád řídit podle národnosti dělníkovy? A má tedy v tomže závodě platit na př. různá pracovní doba, nebo různé zásady mzdové podmínky, podle toho, jaké národnosti jest ten který dělník? — Tyto stručné ukázky bylo by možno doplniti celou řadou dalších příkladů ze všech oborů, na něž podle zákona o národn. svazech působnost autonomních orgánů by se měla vztahovat — a tato řada by byla ovšem velmi dlouhá. —

Budiž tu posléze v této souvislosti poukázáno ještě na upřílišňování, s nímž se návrhy sudetoněmecké strany doporučují jako vhodný aktuálně politický prostředek, a jako prostředek posilující stát v jeho základech, proto, že tu jde o autonomii personální a nikoli teritoriální. Autoři a obhájcové osnov nám často věc líčí tak, že strana se zvláštním sebezapřením resignovala na program autonomie teritoriální (kantonalisace Československa) jen proto, aby státu dala vše, což jeho jest. Jest opravdu v této otázce — autonomie personální či teritoriální — jádro celé otázky?

Naprosto ne; otázka personaly či teritoriality autonomie není pro jednotu státu nejpodstatnější. Podstatnější nežli ona jest otázka, jaký je rozsah kompetence autonomních orgánů a na jaké záležitosti se vztahuje. Německý národ v Československu již dávno požívá autonomie teritoriální v samosprávě obcí a okresů, z nichž jest, jak už řečeno, dnes 3466 (obcí), resp. 50 (okresů) většinou německých. A tato autonomie přes to, že je územní, neohrožuje státní jednoty. Neboť její kompetence se vztahuje na věci lokální vlády a některé záležitosti sociálně humánní. Také autonomie Podkarpatské Rusi, částečně provedená, jest samosprávou územní, a jednota státu jí zůstává nedotčena.

Naproti tomu personální autonomie, má-li býti tak dalekosáhlá a široce rozmáchnutá, jak to výklad návrhů právem připouští, jest pro jednotu státu právě ještě tím nebezpečnější, protože je personální. Dva režimy v těchže záležitostech na tomže území; dva všudypřítomné a přemocné režimy, to jest největší překážka účelného výkonu veřejné moci, jakou si lze představit. To jest ještě horší věc, nežli rozdrobení teritoriální.

Jsou zcela jiné cesty, kterými lze národnostní zájem uchránit újmou v době vzrůstající autority státní moci. Ne její desintegrace, nýbrž poctivý podíl na jejím výkonu. Proporce. O tom si promluvíme ještě v závěru této knihy.